

HISTORIE

(med samfundslære)

Formål

Formålet med folkeskolens historieundervisning er at vække og udvikle elevernes interesse for, hvorledes menneskene har levet gennem tiderne og har skabt såvel de svundne kulturer som de nu bestående kulturformer. Det må tilstræbes at give børnene en efter deres alderstrin og modenhed afpasset historisk viden. I de første 7 skoleår må der lægges hovedvægt på Danmarkshistorien, men jævnsides hermed må man tilsigte at orientere børnene om europæiske og verdenshistoriske begivenheder og forhold.

Det er vigtigt, at eleverne vænnes til at

betragte problemerne ud fra synspunktet ligeberettigelse mellem folkeslagene. En stor opgave knytter sig her til fremstillingen af de fremmede verdensdeles historiske udvikling, ikke mindst i de økonomisk og teknisk tilbagestående områder. FN og dets særorganisationer må inddrages i undervisningen ved, at man på en konkret og livsnær måde søger at skildre det arbejde, de udfører, med det mål for øje at gøre børnene interesserede i de igangværende bestræbelser for at løse menneskehedens fælles problemer i et godt og fordrageligt internationalt samarbejde.

Indhold og omfang

Den kundskabsmængde, der står til rådighed i faget historie, er overvældende stor, og børnene kan kun få kendskab til en relativt ringe del deraf. Det er derfor nødvendigt, at man holder sig til det fragmentariske princip, i øvrigt ganske svarende til, hvad der siges i Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 1. juli 1904 angående undervisningen i mellemskolen: »Man bør (altså) afgjort stryge mindre vigtige afsnit for at kunne behandle historiens store personligheder og afgørende begivenheder så meget udførligere. Man må vel vogte sig

for at ville spænde over et for stort stof, hvorved selve arbejdet med at lære og huske en mængde enkeltheder let kan komme til at spille en uforholdsmæssig stor rolle, således at den egentlige tilegnelse af stoffet kommer til at lide derunder«.

Udvalget har i den følgende oversigt angivet, hvordan stoffet i store træk kan fordeles over de forskellige trin, men har ikke i denne forbindelse ønsket nærmere at redegøre for, i hvilket omfang man bør medtage kendsgerninger, navne, årstal m. v.

1.-7. skoleår.

I. Historie.

1. og 2. skoleår.

Se kapitel 4, side 44 f.

5. skoleår.

Danmark i stenalder, bronzealder, jernalder. Herunder på elementær måde udblik til enkelte udvalgte emner inden for oldtidens Middelhavskulturer, f.eks. Ægypten, Babylonien, Athen og Rom.

4. skoleår.

Danmark fra kristendommens komme til ca. 1500. Herunder udblik f.eks. til Muhamed, korstogene, ridderliv, glimt fra bønders og borgeres liv, Frans af Assisi.

5. skoleår.

Danmark fra ca. 1500 til ca. 1815. Herunder udblik f.eks. til opdagelserne og de lande, de berører, reformationen i Europa, bogtrykkerkunsten og andre opfindelser, Elizabeth I, Ludvig XIV, den franske revolution og U.S.A.s frihedskrig. Norden.

6. skoleår.

Danmark fra ca. 1815 til ca. 1914. Herunder udblik f.eks. til industrialiseringen, arbejderbevægelsen, revolutionerne 1848, de nationale samlingsbestræbelser, kolonierhvervelserne. Norden.

7. skoleår.

Danmark fra 1914 til nutiden. Herunder udblik f.eks. til de to verdenskrige, Sovjetunionen, Vesteuropa, U.S.A., nazismen, kolonilandenens rejsning, FN's virke.

Emner fra foregående klassetrin kan tages op.

II. Samfundslære.

Efter lovens bestemmelse skal man fra 6. skoleår optage samfundslære i undervisningen. Målet må være, at børnene i løbet af 6. og 7. skoleår får et efter deres alder

og modenhed afpasset kendskab til det demokratiske samfunds opbygning og dets styre.

Der er i udvalget enighed om, at de emner, man på disse trin inddrager i undervisningen, må være af meget konkret karakter. Det er hensigtsmæssigt at tage udgangspunktet i lokale forhold. Enhver by og enhver egn frembyder muligheder for, at man kan påvise den betydning, samarbejdet om løsningen af fælles opgaver har.

Eksempelvis kan følgende emner danne udgangspunkt for orienteringen:

1. *Skolevæsen*: skolens beliggenhed, dens indretning, antal af elever, antal af lærere, skolens historie, hvornår den er opført., hvad den har kostet, evt. hvilke andre skoler der er i kommunen etc.
2. *Kirken*: dens beliggenhed, historie m. v.
3. *Andre kulturelle institutioner*: biblioteker, museer, teatre og i tilslutning hertil fjernsyn, radio, film, idrætsliv.
4. *Sociale institutioner*: alderdomshjemmet, dets beliggenhed, størrelse, antal beboere, hvornår det er taget i brug, tilbageblik til tidligere tiders forhold til de gamle m. v.
Andre sociale institutioner i byen eller på egnen.
5. *Retsvæsen*: sognefoged, politi, dommer, sagfører.
6. *Trafikforhold*: vejvæsen (hovedvej, amtsvej, bivej), bilruter, jernbanevæsen, postvæsen, evt. havne.
7. *Træk fra det stedlige erhvervsliv*: som udgangspunkt tager man her vigtige private og offentlige erhvervsvirksomheder. Det tilstræbes herunder at give børnene et indtryk af det samspil, der er mellem de forskellige erhverv, hvilket behov de hver for sig opfylder. Hvor det er muligt, påpeges den betydning, lokale erhvervsvirksomheder har for byen eller egnen. Endvidere vil

det være naturligt at undersøge, hvorfra de råstoffer, erhvervsvirksomhederne arbejder med, hidrører, og hvortil de færdige varer sendes. I tilslutning her til priser på de færdige produkter, handlens medvirken, lønninger etc.

8. *Elementære træk fra kommunestyret, belyst på baggrund af bl. a. forannævnte opgaver.*

Med udgangspunkt i de her anførte eksempler, der kan suppleres med andre, har man gode muligheder for at lede børnene ind i interesse for samfundsspørgsmål. Det vil føles naturligt, og det svarer til lovens bestemmelser, at man afrunder undervisningen henimod afslutningen af 7. skoleår med gennemgang af væsentlige træk af landets styre, således at elever, der forlader skolen ved afslutningen af 7. skoleår, har et elementært kendskab til det danske samfunds opbygning og dets forbindelse med omverdenen.

Under gennemgangen af de lokalt betonede emner anbefales det, at børnene tegner eller får udleveret udfyldningskort over by og egn, og at de på dette kort markerer veje, jernbaner, vigtige institutioner m. v. I det omfang, det er muligt, indsamler børnene materiale til deres arbejdsbøger og til undervisningen i det hele taget. Dette kan ske individuelt eller ved gruppearbejde. I forbindelse med gruppearbejdet kan det an-

befales, at den enkelte gruppe over for klassen som helhed aflægger rapport om sin undersøgelse. Hvor det er muligt, arrangeres enkelte besøg i vigtige erhvervsvirksomheder.

Adskillige steder har man gjort forsøg med *avislæsning* i de ældste klasser, og udvalget finder, at det vil være formålstjenligt at føre denne tanke videre. Man kan på den måde belyse samspillet mellem egnens aviser og egnens liv (foreninger, kulturelle, erhvervsmæssige, økonomiske og sociale forhold), og der vil ved en hensigtsmæssig anvendelse af aviserne være god anledning til, at såvel danske som internationale problemer kan blive taget op med de store børn.

Et fælles træk for alle disse bestræbelser må være, at man påkalder børnenes forståelse for det medansvar, de har for fællesskabet, og de forhåndenværende muligheder for at praktisere dette medansvar bør udnyttes. Man kan gennem samtaler f. eks. få børnene til at indse det nødvendige i, at de er med til at beskytte parker, anlæg, kulturelle mindesmærker osv. i deres by og egn. Det må være et hovedtræk i skolens bestræbelser, at børnene lever sig ind i den tanke, at også de er med til at bygge samfundet op, og at de en skønne dag skal overtage det fulde ansvar for dette samfunds opretholdelse og videreførelse.

Med hensyn til familiekundskab henvises til kapitel 25.

8. og 9. klasse.

I. Historie.

I det særlige kapitel om 8. og 9. klasse er der side 239 ff. i afsnittet *Orientering* redegjort for den undervisning, der tager sit udgangspunkt i erhvervene og i arbejdspladsens problemer. Der er herunder peget på muligheden af, at man inddrager historiske emner i undervisningen.

Ud over denne undervisning, der gives i organisk tilknytning til det øvrige stof, bør det sikres, at eleverne på de to klassetrin

får udbygget deres kendskab til den nyere tids historie.

8. klasse.

Da man må regne med, at en del elever forlader skolen efter 8. skoleår, må det anses for rigtigst, at man i 8. klasse tilstræber et mere samlet billede af den nyere tids historie, især verdenshistorien, og der foreslås i denne forbindelse tiden *fra århundredskiftet til vore dage*. Det er ikke tan-

ken, at der her skal gives en meget detaljeret undervisning. Man bør samle sig om væsentlige afsnit og væsentlige begivenheder.

9. klasse.

For 9. klasses vedkommende vil det være rimeligt, at man inden for den nyere tids historie vælger enkelte emner, der gøres til genstand for en mere indgående behandling. Eksempelvis kan her anføres: *Amerika i det 20 århundrede. Sovjetunionen. Indien. Det fjerne Østen. Stormagtspolitik. Europæiske samarbejdsproblemer. FNs virksomhed. UNESCOs arbejde. Verdenssundhedsorganisationen. Flygtningespørgsmålet og befolkningsproblemer. Råstoffer. Industriens udvikling. Verdenshandel. Trafikken i det 20. århundrede. Flyvningens historie.*

Der er selvsagt intet i vejen for, at man kan vælge emner, der går længere tilbage end dette århundredes begyndelse, emner, der kan hentes fra bestemte tidsafsnit eller være af »tværgående« art (f. eks. emner som *verdenshavene i historien, store opdagelsesrejser, skibsfartens udvikling, byerne, boligen gennem tiderne, klædedragtens udvikling, kunsten gennem tiderne*).

II. Samfundslære.

Også samfundslære indgår som en del af undervisningen i orienteringsfag. Endvidere

er der i kapitlet om *familiekundskab* side 218 givet eksempler på, hvordan undervisningen heri fører ind på samfundsproblemer i almindelighed.

På denne måde kan eleverne opleve sammenhængen mellem tilværelsen og problemerne i det lille samfund (hjemmet, arbejdspladsen) og det større samfund (kommunen, staten, det internationale samfund).

8. klasse.

På baggrund af det ovenfor anførte bør man uddybe den gennemgang af landets styre, som i elementær form blev introduceret i 7. skoleår.

Her kan anføres følgende områder:

Grundloven. Kongen. Folketinget og dets virksomhed. Regeringen. De kommunale råd. Den offentlige administration. Domstolene. Straffe. Rettigheder og pligter i det danske samfund. Offentlige udgifter og indtægter. Kirke og skole. Andre kulturelle institutioner.

9. klasse.

For 9. klasses vedkommende vil man kunne vælge enkelte afsnit inden for samfundslæren, som man særlig ønsker at fordybe sig i. Man bør dog samtidig hermed søge at fastholde og uddybe helhedssynspunkter med hensyn til samfundets funktioner.

Realafdelingen.

1. realklasse.

Emner og perioder fra historien til ca. 1500.

2. realklasse.

Emner og perioder fra tiden ca. 1500 - ca. 1920.

Evt. erhvervsorientering.

3. realklasse.

Fra ca. 1920 til nutiden, både verdens- og Danmarkshistorie.

Dertil samfundskundskab med familiekundskab.

Evt. erhvervsorientering.

I. Historie.

1. og 2. realklasse.

I de to første klasser anbefaler udvalget, at der undervises i verdenshistorie inden for tidsrummet til o. 1920. Stof fra dansk historie inddrages til belystning af det fælles i den historiske udvikling, f. eks. vedrørende den middelalderlige strid mellem konge og kirke eller vedrørende de virkninger, trafikrevolutionen i det 19. århundrede havde på europæisk landbrug. Gennemgangen af verdenshistorien skal give den mediterrant-vesteuropæiske kulturkreds en fylligere behandling end andre kulturkredse, men også omfatte disses historie i den udstrækning, det er muligt.

Da det må anses for vanskeligt i løbet af de to klasser at foretage en fortløbende gennemgang af det nævnte stof med ligelig vægt på alle perioder, uden at undervisningen får en for oversigtsmæssig karakter, kan følgende fremgangsmåde anbefales:

Der gennemgås i løbet af de to år en halv snes perioder, således valgt, at de giver vigtige sider af menneskets virke og nogen fornemmelse af den historiske udvikling. Følgende perioder anføres som eksempler:

1. Oldtidens floddalskulturer.
2. Den grøske bystats blomstringstid.
3. Hellenistisk-romersk kultur i århundrederne omkr. Kristi fødsel,
4. Overgangen fra senromersk: tid til middelalder.
5. Feudalsamfund, fyrste og kirke.
6. Borgersamfund, renæssance, reformation og opdagelser.
7. Enevældens samfund.
8. Asiatiske kulturer.
9. Den franske revolution.
10. Industrialisering, trafikrevolution og kolonialisme.
11. Amerika.
12. Europæisk nationalisme.
13. Den første verdenskrig med dens forspil.
14. Norden.

Der kan blive tale om en ret indgående behandling af de enkelte perioder, og speciel fordybelse i en eller to perioder vil tilige være mulig. Enkelte perioder vil kunne behandles summarisk og afløses af specialgennemgang af et udvalgt emne, f. eks. af lokalhistorisk art.

3. realklasse.

I 3. realklasse omfatter stoffet verdens- og Danmarkshistorien fra ca. 1920. Hensigten er at give eleverne indsigt i de vigtigste træk til forståelse af mennesket og det moderne samfund, såvel i Danmark som i den europæiske og i andre kulturkredse. Derfor må skikkelser og træk, der er nødvendige for forståelsen heraf, inddrages i undervisningen, selv om de kronologisk tilhører tiden før 1920, f. eks. parlamentarismen, Karl Marx og liberalismen. Derimod bør der ikke lægges vægt på at medtage mindre væsentlige led i udviklingen siden 1920, f. eks. Locarnotraktaten eller de enkelte danske ministerier i 1920'erne. Gennemgangen skal altid føres helt frem til øjeblikket, så sammenhængen med dagens avis bliver iøjnefaldende. Det må ske med varsomhed, og ved eksamen bør der kun undtagelsesvis eksamineres i de sidste 5 års historie.

II. Samfundskundskab m. v.

Det er naturligt, at den i loven krævede undervisning i familiekundskab for en dels vedkommende henlægges til undervisningen i samfundskundskab, idet emnerne fra familiekundskab er et naturligt udgangspunkt for indførelsen i samfundsproblemer i almindelighed. Med hensyn til stoffet henvises til kapitlet om familiekundskab side 218.

I øvrigt bør samfundskundskab bygge på konkrete træk fra erhvervslivet og det offentlige liv, som er eleverne delvis bekendt på forhånd. I en landkommune er det naturligt at begynde med en typisk landbrugsbedrift, sammenligne den med større og mindre bedrifter og påvise dens

sammenhæng med landets andre erhverv (indkøb og salg; prioritering, arbejds løn, skatter) og med udlandet. Først derefter gives en samlet oversigt over erhvervene og deres betydning, evt. i samarbejde med geografilerne. På tilsvarende måde tager gennemgangen af landets styre sit udgangspunkt i sognekommunens funktioner og ledelse. I en bykommune er det naturligt at begynde med en typisk, ikke for stor håndværks-, industri- eller handelsvirksomhed, hvis afhængighed af helheden ligeledes påvises, ligesom gennemgangen af landets styre her tager sit udgangspunkt i bykommunens funktioner og ledelse. Bevægelsen i undervisningen bør også med hensyn til

befolkningsforhold, familien, retsliv osv. gå fra det konkrete til det mere abstrakte. Gennemgangen af Danmarks samfundsforhold må, i nær tilknytning til undervisningen i den nyeste historie, munde ud i en påvisning af Danmarks plads inden for og afhængighed af verdenssamfundet, af de væsentligste træk til forståelse af dette, stadig således, at det konkrete går forud for det mere abstrakte. FN og dets særorganisationer indgår som del af denne undervisning.

Erhvervsorientering kan i et vist omfang medtages under historieundervisningen i 2. og 3. realklasse (jf. kapitel 26).

Metoder og hjælpemidler

Historieundervisningen i barneskolen kan ikke føre frem til en dybere forståelse af årsagssammenhængen og politiske forhold, men den må gennemføres på en sådan måde, at den fanger elevernes interesse og opmuntrer til fortsat beskæftigelse med historie. Meget afhænger derfor af lærerens muligheder for at give en levende og varieret undervisning. Overhøring af lektiestof må kun optage en mindre del af undervisningstiden.

Anvendelse af *lærebog* bør normalt først finde sted fra begyndelsen af 4. skoleår. Derimod bør der på alle klassetrin i udstrakt grad bruges andre hjælpemidler af forskellig karakter, f. eks. lette læsehæfter, arbejdsbøger, kort og billeder.

På alle klassetrin i hovedskolen må hovedvægten lægges på Danmarkshistorien. I skildringen heraf må fremstillingen samle sig om de større begivenheder, ligesom de personer, der redegøres for, må skildres, så deres liv og virke står klart for eleverne. Goldt navnestof må under alle omstændigheder udelukkes.

Udblikkene til verdenshistorien bør indpasses således, at de for de ældste tiders

vedkommende giver indtryk af mangfoldighed og forskelligartethed i menneskelivets udfoldelse. Det er her naturligt, at man holder sig til de århundreder, som man beskæftiger sig med i Danmarkshistorien. Efterhånden som man kommer op i tiden, må udblikkene danne en tydelig baggrund for den kulturelle, politiske og økonomiske udvikling her i landet. Det er en selvfølge, at man ikke herved tilstræber en egentlig sammenhængende verdenshistorie. Det fragmentariske princip må fastholdes.

Kulturhistorien må have en bred plads, så det indblik, der gives i menneskenes levevilkår til forskellige tider, hjælper børnene til at forstå andre tiders mennesker ud fra disses egne forudsætninger.

Medens det i almindelighed må anses for nødvendigt at gennemgå lærebogens stof på forhånd for de mindre elever, bør man fra 6. og 7. skoleår prøve at lade eleverne læse på egen hånd inden drøftelsen i klassen. Dette forudsætter lærebøger, der er skrevet i et for børnene let tilgængeligt sprog, levende og livfuldt.

Bogen bør i det væsentlige være kronologisk opbygget med særlig vægt på visse

perioder, mens andre kan behandles mere oversigtsmæssigt. Ved hjælp af registre skal der kunne henvises til stof fra forskellige afsnit, som læreren ønsker inddraget i undervisningen under ét. Bogen bør også have litteraturhenvisninger til brug ved udarbejdelse af mindre arbejdsopgaver.

Det vil ligeledes være en fordel, om historiebogen er forsynet med opgaver, der muliggør, at børnene kan arbejde selvstændigt med problemerne, hver efter evne og forudsætninger, uden at denne arbejdsform må blive enerådende. Et nært samarbejde med skolebiblioteket er her en selvfølge (jf. kapitel 28). Supplerende læsestof i form af klassesæt, hæfter, opslagsbøger o. l. bør findes i klassens bibliotek.

Uafhængig af lærebogens indhold og omfang må lærerens *fortælling* have en selvfølgerlig plads i barneskolen. Lejlighedsvis må der gives eleverne anledning til genfortælling af det fortalte. I det hele er det særdeles vigtigt, at eleverne opøves i selv at fortælle. Særskilte korte opgaver med dette for øje bør med mellemrum forud tildeles de enkelte elever.

Læreren er hverken i hovedskolen eller i realafdelingen bundet af detaljer, stoffordeling eller synspunkter i en lærebog, men der må i realafdelingen drages omsorg for, at de væsentligste sider af historien bliver eleverne bekendt. F. eks. må det være udelukket, at en elev forlader skolen uden at have fået forståelse af reformationens, den franske revolutions eller den tekniske udviklings betydning.

Den almindeligste undervisningsform vil i hvert fald i de højere klasser være *samtalen* om lektionen, således at ikke blot selve kendsgerningerne i stoffet fremdrages, men at deres baggrund og linjer til fortid og efterfølgende tider føres ind i billedet, ligesom forskellige vurderinger af samme begivenhed kan diskuteres, hvor det kan gøres i en letfattelig form. Herigennem kan også forståelsen for den fri tankes ret og tolerancen vækkes.

Arbejdsbøger bør benyttes af eleverne på alle klassetrin. De kan anvendes til selv-

stændige opgaver, til indsamling af materiale, til opstilling af oversigter såvel under vejledning af læreren som på elevernes eget initiativ, til almindelige notater, til forklaring af fremmedord m. m.

Billedstof ud over lærebogens i form af billedhæfter, billedtavler og lysbilleder kan med udbytte anvendes i undervisningen, for så vidt det er i stand til at appellere til elevernes fantasi og evne til at ræsonnere. Billedgennemgangen bør i den enkelte time kun omfatte få billeder, således at der bliver lejlighed til virkelig fordybelse.

Film kan ligeledes med udbytte anvendes, men de må dog ikke gerne tage mere tid af timen, end at der bliver mulighed for en drøftelse af det set umiddelbart efter filmen. Som hovedregel bør gælde, at kun film, der har tilknytning til det i øjeblikket læste stof, vises.

Findes der ikke et historielokale, er det af betydning, at hurtig mørklægning er mulig i det lokale, hvor historieundervisningen finder sted.

Der bør altid være *vægekort* til rådighed, såvel Danmarkskort som verdenskort. Det er vigtigt, at eleverne altid er fortrolige med beliggenheden af de lokaliteter, der nævnes i forbindelse med det gennemgæede stof.

Klassens *opslagstavle* benyttes til billeder m. v., der har tilknytning til de behandlede emner.

Museumsbesøg, by vandringer, besøg i erhvervsvirksomheder, på udstillinger m. m. bør lægges i tilknytning til det gennemgæede undervisningsstof og, hvor det er muligt, på en sådan måde, at disse besøg kan være indledning til senere selvstændige besøg. De muligheder, hjemstavnen rummer, for at vække børnenes historiske interesse, bør udnyttes på alle klassetrin.

I øvrigt bør der i så høj grad som muligt tilstræbes et samarbejde mellem historie og geografi. Særlige muligheder herfor frembyder skildringer af den virksomhed, FN og dets særorganisationer øver forskellige steder i verden.